Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto

28.01.2021

Eduskunta
Lakivaliokunta

HE 226/2020 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 25 luvun 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt kirjallista asiantuntijalausuntoa koskien hallituksen esitystä rikoslain 25 luvun 9 §:n muuttamisesta (HE 226/2020 vp). Esityksen mukaan laittoman uhkauksen syyteoikeutta koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi niin, että teko olisi virallisen syytteen alainen, jos laiton uhkaus kohdistuisi henkilöön hänen työtehtävänsä vuoksi eikä rikoksentekijä kuulu työpaikan henkilöstöön. Syyttäjä saisi nostaa syytteen laittomasta uhkauksesta myös, jos teko on kohdistunut henkilöön hänen julkisen luottamustehtävänsä vuoksi. Sisäministeriö lausuu seuraavaa:

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukaan hallituskauden aikana toteutetaan poikkihallinnollisesti toimenpiteitä, joilla puututaan nykyistä vahvemmin järjestelmälliseen häirintään, uhkailuun ja maalittamiseen, joka uhkaa sananvapautta, viranomaistoimintaa, tutkimusta ja tiedonvälitystä. Hallituksen esitys on osa hallitusohjelmassa mainittuja toimia.

Sisäministeriö pitää esitystä kannatettavana. Laiton uhkaus olisi virallisen syytteen alainen, kun teko on tehty työtehtävän tai julkisen luottamustehtävän vuoksi. Näissä tapauksissa rikos ei ole enää ns. asianomistajarikos. Syyteoikeuden muuttaminen ehdotuksessa esitetyllä tavalla voisi vähentää työtehtävän tai julkisen luottamustehtävän vuoksi asianomistajaan kohdistuvia painostuspyrkimyksiä ja samalla se voisi ehkäistä myös asianomistajaan kohdistuvaa maalittamista. Kun asianomistajan rangaistusvaatimuksella ei olisi nykyisen kaltaista merkitystä rikosprosessin jatkumiselle, ei asianomistajaa vaikuttaminen olisi enää yhtä houkuttelevaa tai kannattavaa. Muutoksella voisi olla myös laajemmin yleispreventiivistä vaikutusta.

Syyteoikeuden muuttamista puoltaa myös se, että asianomistaja joutuu rikoslain 25 luvun 9 §:ssä tarkoitetun laittoman uhkauksen kohteeksi työtehtävän tai julkisen luottamustehtävänsä vuoksi. Eri yhteyksissä sisäministeriön tietoon on tuotu, että näissä tilanteissa rikosprosessin nojautuminen asianomistajaan henkilönä ei ole oikeassa suhteessa rikoksen luonteeseen ja sen motiiviin. Vaikka välittömänä teon kohteena onkin yksittäinen asianomistaja eli työtehtävää hoitava henkilö, teon varsinaisena kohteena on organisaatio, jota asianomistaja edustaa, etenkin jos kysymys on maalittamisesta.

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo@intermin.fi | www.intermin.fi

Esitetty muutos olisi omiaan kannustamaan työnantajia kehittämään erilaisia käytäntöjä ja toimintamalleja henkilöstönsä suojaamiseksi. Työnantajan intressi esimerkiksi rikosilmoituksen tekoon asianomistajan puolesta korostuisi todennäköisesti tilanteissa, joissa asianomistajaan kohdistuva uhkailu olisi toistuvaisluonteista, kuten maalittamisessa voi olla. Tällöin maalittamisen torjunnan ja ehkäisyn vastaiset toimet ovat välttämättömiä työsuojelunäkökulmastakin.

Maalittamista ei ole määritelty laissa, vaikka sitä on usein esitetty. Maalittaminen voi ilmetä myös muina tekoina kuin rikoslaissa säädettyinä kriminalisoituina tekoina. Maalittaminen ja sen eri muodot ovat siten laajempia kuin hallituksen esityksestä ilmenee. Se voi olla myös hallituksen esityksen mukaisesti yksi vihapuheen muoto. Vaikka virallista määritelmää ei vielä ole, niin voidaan sanoa, että maalittamisessa käynnistetään tai kannustetaan muita kohdistamaan yhteen henkilöön järjestäytynyttä häirintää, uhkailua ja painostusta. Se voi olla suoraa tai epäsuoraa, ja siinä käytetään hyvin erilaisia keinoja. Maalittamisen tavoitteena on vaientaa ihmisiä sekä vaikuttaa yhteiskuntaan ja sen instituutioita kohtaan tunnettuun luottamukseen. Maalittamisella voidaan pyrkiä vaikuttamaan erilaiseen viranomaistoimintaan ja sen uskottavuuteen sekä siihen koettavaan luottamukseen sekä yksitäisessä päätöksessä että laajemmin koko organisaation toimintaan.

Laittoman uhkauksen syyteoikeuden muuttaminen on tärkeä toimi maalittamisenkin torjumiseksi, vaikka hallituksen esityksessäkin ilmenevän lausuntopalautteen mukaisesti yksistään riittämätön. Yhteiskunta on muuttunut merkittävästi viimeisten vuosikymmenten aikana ja muuttuviin ilmiöihin tulee reagoida myös rikosoikeudessa. Esimerkiksi vasta rikoslain 25 luvun 7 §:n mukaisen vainoamisen kriminalisoinnin myötä tuli tunnetuksi vainoamisilmiön laajuus ja ilmiöön aiemmin sovellettavien rikostunnusmerkistöjen riittämättömyys yksilön oikeudenloukkauksien torjumiseksi. Nykyään poliisin tietoon tulee vuosittain noin 700-800 kpl vainoamista koskevaa rikosta, jotka sisältävät toistuvia tekoja haitaten huomattavasti yksilön arkipäiväistä elämää.

Vastaavasti kuin vainoamisessa, myös maalittamisessa eri tekijöiden tekemät yksittäiset teot voivat synnyttää toistuvina asianomistajan kannalta sietämättömän kokonaisuuden. Maalittamisen torjuntaa vaikeuttaa, että kokonaisuus voi syntyä usean eri toimijan erillisistä teoista eikä se ole välttämättä kenenkään yksittäisen tahon tai joukon koordinoima siten, että osallisuusoppeja voitaisiin hyödyntää. Lisäksi yksittäiset teot voivat olla rangaistuksen näkökulmasta tarkasteltuna vähäisiä. Hallituksen esityksen mukaan valtioneuvoston kanslian asettaman selvityshenkilö OTT, käräjätuomari Mika Illmanin maalittamisen säädöspohjaan koskevan selvityksen arvioinnin yhteydessä on tarkoitus tarkastella muita mahdollisia toimia. Sisäministeriö pitää tätä kannatettavana.

Sisäministeriön poliisiosasto on asettanut 20.5.2020 maalittamisen vastaisten toimien tehostamistyöryhmän (SMDno-2020-848) ja sen toimikausi on päättynyt 31.12.2020. Työryhmä on tarkastellut maalittamista laajasti, hallinnonalojen rajat ylittävänä ja yhteiskunnan eri osa-alueisiin kohdistuvana ilmiönä. Työryhmän työn tulokset julkaistaan pian ja se tulee esittämään 3-5

konkreettista ehdotusta maalittamistoimien tehostamiseksi. Työryhmä ehdottaa myös maalittamisen määritelmää.

Sisäministeriöllä ei ole muuta lausuttavaa.

Neuvotteleva virkamies Heidi Kankainen

Jakelu Lakivaliokunta

Tiedoksi Sisäministeri Ohisalo
Kansliapäällikkö Pimiä
Valtiosihteeri Parviainen
Erityisavustaja Kerman
Erityisavustaja Laaksonen
Johdon sihteerit
Osastopäällikkö Aaltomaa
Poliisijohtaja Gerkman
Rajavartioylitarkastaja Pertti Normia
Hallitusneuvos Johanna Hakala
Erityisasiantuntija Anni Pöyry
oikeus@intermin.fi